

Відгук
офіційного опонента
на дисертацію Безуглого Павла Георгійовича
«Вплив державної політики на міграційні процеси в Україні
2010 – 2017 рр.»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 052 «Політологія» (05 – Соціальні та поведінкові науки)

Останніми роками міграція стала однією з найважливіших політичних тем. Рух людей всередині окремої країни та між державами, інтеграція мігрантів, політико-правове регулювання міграційних процесів стали ключовими питаннями не лише на національному, але й на європейському та міжнародному рівнях. Вплив державної політики на міграційні процеси та управління міграцією розглядаються як виклик, який вирішується на багатьох рівнях.

Міжнародна міграція як суспільно-політичний феномен є однією з важливих складових цілісної структури сучасного світу, елементом зростаючої взаємозалежності між державами. Міграція спричиняє істотні зміни як у країнах-донорах, так і в країнах-реципієнтах, і є джерелом цілого комплексу проблем соціального, політичного, економічного, освітнього, культурного та релігійного характеру, висуваючи перед суспільствами та державами нові виклики. Водночас за сучасних умов зростання боротьби за людський капітал та зміцнення національної безпеки кран світу міграція стає результатом державної політики як країни-донора, так і країни-реципієнта. З огляду на причини сучасних міграційних рухів (процеси глобалізації, зміни демографічної ситуації, загострення економічної нерівності між країнами, збільшення кількості військових конфліктів та громадянських війн), питання

міграції набуває неабиякої актуальності й, відповідно, підтверджує потребу в науковому дослідженні міграційних процесів.

Зростання масштабів та розмаїття форм міграційних рухів вимагає ґрунтовного вивчення впливів та наслідків міграції. Міграційні потоки зупинити неможливо, але ними можна керувати, отримуючи при цьому користь від міграційного потенціалу.

Для України ці питання актуалізуються в зв'язку з втратою контролю над частиною своєї території, війни на Сході України, падінням темпів розвитку економіки, зниження рівня соціального забезпечення населення і як наслідок – зростання інтенсивності міграції українців як всередині країни, так і закордон. З огляду на це дисертаційне дослідження Павла Безуглого є актуальним та важливим в контексті корегування державної політики України з метою збереження власного людського капіталу.

Зміст, структура і логіка дисертаційної роботи переконує, що дисертант поставив перед собою мету виявити основні чинники впливу державної політики на міграцію українців у період 2010 – 2017 років, окреслити динаміку міграційних процесів і можливі наслідки та запропонувати напрями коригування політичних практик для збереження людського капіталу держави.

Актуальність проблематики дозволила дисертанту успішно узгодити мету та завдання дисертації. Структура роботи та послідовність викладення матеріалу є логічною та узгоджена з поставленими завданнями.

Варто підкреслити, що автор приділяє значну увагу категоріально-понятійному апарату та уточнює низку важливих для дослідження понять: «державна політика», «державна міграційна політика», «міграція», «людський капітал». Особливий інтерес становить запропонований автором науково-методичний підхід до вивчення міграції як об'єкту політологічного дослідження. Як результат в рамках підходу автором було: по-перше,

обґрунтовано комплекс статистичних та соціологічних показників, які визначають стан політичної системи України та результативність державної соціально-економічної політики; по-друге, ідентифіковано ознаки залежності міграційного руху від результатів державної соціально-економічної політики; по-третє, формалізовано та диференційовано чинники впливу за групами (демографічні, соціально-економічні, соціально-психологічні, нормативно-правові, політичні) та періодизацію (2010-2014 рр. та 2014-2017 рр.) показників, що визначають напрями та інтенсивність зазначеної залежності; по-четверте, здійснено моделювання та прогнозування показників міграційного руху в Україні на основі обґрунтованих параметрів їхньої залежності від політичних та соціально-економічних чинників.

Автором з'ясовані та візуалізовані основні чинники впливу на міграційний рух в Україні в період з 2010 р. по 2014 р. та з 2014 р. по 2017 р. Крім того, наданий аналіз наслідків міграційних процесів для України, які поділені на групи: демографічні, соціально-економічні, соціально-психологічні, нормативно-правові, політичні.

Варто відзначити, що автор приділяє увагу вивченню світового досвіду державного регулювання міграційних процесів та моделей міграційної політики в країнах, які відрізняються між собою політичними, економічними, соціальними показниками розвитку. Павло Безуглий доводить, що досвід зарубіжних країн дає підставу стверджувати, що Україна не повинна йти шляхом «закритого» кордону, а має використовувати гнучкі заходи із залучення іноземної робочої сили з високими якісними характеристиками, сприяти зворотній міграції заробітчан та осіб, що навчаються за кордоном, активізувати співпрацю з країнами походження та призначення мігрантів.

Сильною стороною роботи є візуалізація даних. Рисунки, таблиці та карти полегшують сприйняття значного масиву та об'єму інформації.

Крім того, заслуговує на окрему увагу розроблені автором сценарії подальшого розвитку міграційних процесів в Україні, що дозволяють більш точно визначитися з напрямками корегування державної політики з метою збереження людського капіталу та національної безпеки.

Завершується робота змістовними та самостійними висновками, яким підбито підсумки основних результатів дослідження. Вони є достатньо обґрунтованими, а рекомендації та пропозиції мають практичне значення та можуть бути корисними у процесі вдосконалення державної політики України з метою збереження людського капіталу та захисту національних інтересів України.

Разом з тим, попри відзначені вище позитивні характеристики дисертаційного дослідження, слід відзначити наступні дискусійні положення:

По-перше, у першому розділі побіжно згадується про взаємозв'язок міграції та національної безпеки. Для посилення дисертаційного дослідження слід було проаналізувати детальніше цей взаємозв'язок в контексті впливу державно політики на міграційні процеси та збереження людського капіталу України. Це дозволило б розширити перелік запропонованих напрямів корегування державної політики.

По-друге, автор зазначає, що міграційні процеси є індикатором соціально-економічних змін, що мають місце на певних територіях, відображають рівень економічного розвитку країни, в тому числі і стан ринку праці. Для підтримки цієї тези наведено кілька показників економічного розвитку (зокрема, рівень та динаміка валового внутрішнього продукту, показники рейтингів «Ведення бізнесу» та «Індекс глобальної конкурентоспроможності», Індекс регіонального людського розвитку). Однак, Павло Безуглий не достатньо чітко аргументує обрання саме цих показників економічного розвитку, а така аргументація посилила б роботу.

По-третє, недостатньо розкритий світовий та європейський досвід впровадження стратегій збереження людського капіталу. Таке дослідження стало б додатковим підґрунтям для формування автором пропозицій щодо корегування напрямів державної політики України в контексті збереження людського капіталу.

По-четверте, в загальному контексті роботи поза увагою втора залишився такий важливий аспект дослідження міграційних процесів в Україні як вплив транскордонного співробітництва на міграцію в прикордонних територіях, а також державна політика України і держав-сусідів у цій сфері.

Разом з тим, висловлені зауваження не зменшують наукової цінності дисертаційного дослідження Павла Безуглого і суттєво не впливають на позитивну оцінку дослідження в цілому.

Відтак, наукові положення, висновки і рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Це обумовлене кількістю проаналізованих дисертантом наукових праць та джерел (227 найменувань), апробацією результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Автором дисертаційного дослідження дотримано принципи академічної доброчесності, а результати дослідження є авторськими. Окрім того, значний науковий доробок автора повною мірою відображає результати дисертаційного дослідження та викладений у 8 публікаціях, серед них 5 наукових статей в наукових фахових виданнях з політичних наук (3 – у фахових виданнях України, 2 – у наукових періодичних виданнях інших держав) та 3 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Виходячи з викладеного вище, можна зазначити, що результати дослідження можуть бути використані громадськими організаціями, місцевою та державною владою з метою корегування державної політики в сфері

регулювання міграційних процесів, збереження людського капіталу, посиленні національної безпеки.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що представлена дисертаційна робота «Вплив державної політики на міграційні процеси в Україні 2010 – 2017 рр.» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що містить обґрунтовані та достовірні наукові результати і відповідає сучасним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо таких наукових робіт. Тому є всі підстави вважати, що автор дисертаційного дослідження Павло Безуглий заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 «Політологія» (05 – Соціальні та поведінкові науки).

Офіційний опонент:

Доктор соціальних наук у галузі політології,
Головний науковий співробітник
Музею еміграції в Гдині (Польща),
доцент кафедри міжнародних відносин
Університету «Вища банківська школа»
у Гданську (Польща)

РАФАЛ РАЧИНСЬКИЙ

Muzeum Emigracji w Gdyni.
ul. Polska 1, 81-339 Gdynia
tel./fax (58) 623 31 79
REGON 221635204, NIP 9581660196

DR RAFAŁ RACZYŃSKI

Główny Specjalista ds. Badawczych
Chief Research Officer

T +48 58 670 41 71

r.raczynski@muzeumemigracji.pl